

Handläggare
Mia Eriksson
Telefon: 08-50823855

Till
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2023-06-15

Stockholms stads program om alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter samt spel om pengar 2023-2026

Yttrande till kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Ärendet avser en remiss från kommunstyrelsen gällande det nya ANDTS-programmet 2023-2026. Programmet syftar till att förebygga användning och skador av alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotinprodukter samt spel om pengar, och att ge stöd till personer med skadligt bruk/beroende och deras närstående. Förvaltningen ställer sig positiv till programmet och dess innehåll, och har några förslag om tillägg.

Bakgrund

Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2022 att tillsammans med stadsdelsnämnderna ta fram ett nytt program för arbetet mot alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och spel om pengar (ANDTS). Det nya programmet utgår från den skrivelse som regeringen antog i mars 2022: En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025. Jämfört med tidigare nationell ANDT-strategi har området breddats till att nu även innefatta spel om pengar och tobaksområdet har utökats till att innefatta även nikotinprodukter.

Stadens nya program följer den nationella målstrukturen och riktas till alla invånare med ett särskilt fokus på barn och unga. Programmet syftar till att förebygga användning och skador av ANDTS samt att ge stöd till personer med skadligt bruk/beroende och deras närstående. Programmet är ett styrdokument som i olika utsträckning omfattar samtliga förvaltningar och bolag.

Ärendet

Det övergripande målet med programmet är att *Stockholm ska vara en stad fri från narkotika och dopningsmedel, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt med ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.* Programmet ger en lägesbild av användning och skador av ANDTS i Stockholms stad samt en beskrivning av det arbete som genomförs på nationell, regional och lokal nivå. Programmet innehåller ett avsnitt om prevention som beskriver viktiga perspektiv i det förebyggande arbetet, samt tar upp områdena organisation, samverkan, kunskap och uppföljning.

För att nå programmets övergripande mål behövs både ett brett främjande och förebyggande arbete, samt ett arbete riktat mot de som behöver stöd för eget eller närståendes skadliga bruk eller beroende. Arbetet ska bedrivas samordnat, kunskapsbaserat och vara av hög kvalitet samt likställt i hela staden. Det ANDTS-förebyggande arbetet handlar om att minska såväl tillgång som efterfrågan samt skadeverkningar av användning. Insatser kan med fördel riktas brett till stora befolkningsgrupper då det är större chans att få goda resultat av universell prevention där små insatser ges till många än att stora insatser ges till de som redan utvecklat problem. Arbetet kan bedrivas utifrån specifika platser, med särskilt sårbara grupper i fokus och riktat till individer som har stort behov av stöd.

I strategin beskrivs sex långsiktiga målområden med tillhörande insatsområden för att nå det övergripande målet. En del av dessa är riktade till invånare och övriga delar beskriver organisatoriska förutsättningar för ett framgångsrikt ANDTS-förebyggande arbete.

Långsiktigt mål 1- Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Insatsområden mål 1

- 1.1 Tillsyn av rökfria miljöer, restauranger och handlare/grossister som säljer folköl, tobak, e-cigaretter, tobaksfria nikotinprodukter, receptfria läkemedel och kosttillskott.
- 1.2 Kunskapshöjande metoder för att minska överservering och narkotikaanvändning på serveringsställen, exempelvis metoden Ansvarsfull alkoholservice och Krogar mot knark.
- 1.3 Insatser mot langning.
- 1.4 Samverkan mellan ANDTS-förebyggande arbete och brottsförebyggande arbete, exempelvis gällande specifika platser och på evenemang.

Långsiktig mål 2: Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar

Insatsområden mål 2

2.1 Barn och unga uppmärksammas, synliggörs och ges eget stöd som anhöriga utifrån vårdnadshavares, syskons eller andra viktiga vuxnas bruk av ANDTS. Detta lyfts närmare i stadens anhörigprogram.

2.2 Föräldrar och blivande föräldrar med riskbruk, skadligt bruk eller beroende uppmärksammas och får stöd.

2.3 Insatser för att tillse att barn och unga ska ha rätt att visas i rökfria miljöer/verksamheter med nikotinfrihet som norm.

Långsiktig mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar med alkohol och spel om pengar ska successivt minska

Insatsområden mål 3

3.1 Främjande insatser som stärker den unges förmågor, självkänsla, självreglering och motståndskraft.

3.2 Förebyggande, allmänpreventiva insatser som syftar till att minska efterfrågan, exempelvis information och dialog med målgruppen.

3.3 Aktiviteter för att identifiera, uppmärksamma och minimera riskfaktorer på grupp- och individnivå.

3.4 Föräldraskapsstöd.

Långsiktig mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska.

Insatsområden för mål 4

4.1 Insatser för tidig upptäckt av riskbruk.

4.2 Insatser för råd och stöd eller lotsning till stödverksamheter.

4.3 Riktat stöd till högriskgrupper.

4.4 Insatser där staden som arbetsgivare uppmärksammar och stödjer medarbetare i riskzon samt underlättar för medarbetare att avstå från ANDTS.

Långsiktig mål 5: Personer med missbruk och beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet

Insatsområden mål 5

5.1 Kunskapsbaserad vård och stöd enligt nationella riktlinjer, nationella vård- och insatsprogram och antagna samverkansöverenskommelser.

5.2 Samarbete mellan äldreomsorg, individ- och familjeomsorg (inkl. socialpsykiatri) och funktionshinderomsorgen utvecklas i syfte att kunna erbjuda ett samlat stöd till personer med skadligt bruk och beroende.

5.3 Uppsökande arbete bedrivs för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation.

5.4 Ett hälsofrämjande perspektiv på stödet används till personer med skadligt bruk och beroende.

Långsiktigt mål 6: Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Insatsområden mål 6

6.1 Skademinimerande information förmedlas till målgruppen med skadligt bruk/beroende och deras anhöriga.

6.2 Suicidpreventivt arbete.

6.3 Insatser kopplat till dödlighet i trafiken.

6.4 Insatser kopplat till våldsutövare och våldsoffer.

6.5 Rätten och möjligheten till stöd till den som är anhörig till en person med beroendeproblematik förmedlas.

Ärendets beredning

Ärendet är berett inom avdelningen för individ- och familjeomsorg med stöd av avdelningen för samhällsplanering och intern service.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att programmet på ett tydligt och överskådligt sätt beskriver ANDTS-området: berörda målgrupper, aktörer, lägesbild, koppling från nationell nivå till lokal, preventionsarbetets former och nivåer, målen med programmet, organisation, insatsområden och uppföljning. Sammantaget ger detta en gedigen bakgrund, motivering och förståelse för programmets relevans, samt en konkret struktur för aktiviteter och uppföljning.

De förslag på aktiviteter som kopplas till målområdena ser förvaltningen mycket positivt på då det exemplifierar och konkretisar programmet, vilket i sin tur gör att det får en praktisk förankring i de lokala verksamheterna. Aktiviteterna kan anpassas ytterligare efter lokala behov och förutsättningar, vilket gynnar möjligheterna att nå framgång utifrån den specifika lägesbilden och organisationen.

Förvaltningen ser positivt på att programmet inkluderar nikotinprodukter, och inte endast cigaretter och snus, samt spel om pengar. Inom området narkotika inkluderar man även substanser som ej är narkotikaklassade men som ger ett rus, så som lustgas. Detta ser förvaltningen som mycket positivt då dessa substanser medför påtagliga risker som behöver vara kända av barn och ungdomar, deras vårdnadshavare och personal som arbetar med målgruppen.

Förvaltningen ser även positivt på att strategin lyfter vikten av samverkan då ANDTS ingår i många olika verksamhetsområdens uppdrag. Att lyfta in samverkan med det brottsförebyggande området är särskilt positivt.

Vad gäller lägesbilden om narkotika ser förvaltningen ett behov av ett förtydligande huruvida det är vuxna som avses vad gäller en ökning av narkotikabruket sedan 2014, samt hur stor denna ökning är. I Stockholmsenkätens resultat, som rör elever i åk 9 och åk 2 på gymnasiet, har det inte skett någon generell nämnvärd ökning sedan mätningen startade 2002, utan det varierar mellan åldersgrupp och kön. Det kan antas att det bland allmänheten finns antaganden om att narkotikabruket har ökat kraftigt både bland barn, ungdomar och vuxna, och därmed vore det önskvärt att det i programmet, som ska omfatta stadens samtliga förvaltningar och bolag, tydliggörs hur stor en eventuell ökning är.

Då en stor del av Stockholms stads barn och ungdomar går i fristående förskolor, grund- och gymnasieskolor utgör dessa en betydande arena för det ANDTS-förebyggande arbetet. Stadsdelsförvaltningen bjuder in de fristående skolorna på samma sätt som de kommunala för att ta del av nätverk, samverkan och erbjudanden som rör prevention och förebyggande arbete. Förvaltningens kännedom om hur fristående skolor arbetar med ANDTS-frågorna i sina egna organisationer varierar dock. Barn och ungdomar har rätt till jämlika uppväxtvillkor, oavsett vald skolform. Förvaltningen anser därför att det hade varit önskvärt att än mer ingående beskriva fristående förskolors och skolors roll och ansvar, samt hur de ska involveras och göras delaktiga från stadens sida. Den lokala samverkan med stadsdelsförvaltningarna är viktig, men därutöver skulle förvaltningen gärna se en övergripande samverkan mellan berörda fackförvaltningar och fristående förskolor och skolor utifrån förebyggande ANDTS-arbete.

I Sverige har vart femte barn under sin uppväxt bött med en förälder som dricker på ett riskabelt sätt. Vad gäller riskbruk av alkohol bland vuxna så ligger Stockholms stad högre både i jämförelse med

länet och med övriga landet. I Stockholms stad finns också en högre andel vuxna som uppfyller kriterier för alkoholberoende, och en högre andel som vårdats för alkoholdiagnos, jämfört med övriga länet och landet. Detta motiverar ett fokus på vuxnas alkoholkonsumtion, vilket förvaltningen skulle vilja se en tydligare inriktning på i programmet. Att tidigt uppmärksamma riskbruk och problem förorsakade av alkoholkonsumtion bland personer som staden kommer i kontakt med i sina verksamheter lyfts upp i programmet, vilket förvaltningen ser positivt på. Men likväl är det viktigt att försöka nå ut till allmänheten, som exempelvis gjorts i stadens informationskampanj gällande våld i nära relation.

Förvaltningen efterlyser ett förtydligande kring urvalskriterierna gällande prioriterade grupper under punkt tre, fyra och fem. Under punkt fyra i aktivitetsbilagan nämns vissa grupper explicit, varav några nämns i programmets text under punkt fyra. Vad gäller punkt tre och fem omnämns prioriterade målgrupper endast i programtexten men inte i aktivitetsbilagan. Detta skapar en viss otydlighet. Det saknas också källhänvisningar på utvalda prioriterade grupper under punkt tre och under punkt fem, vilket gör det otydligt hur urvalskriterierna gjorts och det därför riskerar att bli missvisande att som under punkt fyra räkna upp exempelvis gruppen studenter medan andra grupper så som personer i hemlöshet eller personer med psykisk ohälsa inte nämns särskilt.

Förvaltningen hade gärna sett att programmet under 5.3 inbegrep verksamhetsområdet budget- och skuldrådgivning för att förtydliga vikten av denna verksamhet kopplat till spelmissbruk. Slutligen hade förvaltningen gärna sett att kopplingen mellan bruk av illegala droger och gängkriminalitet understryks på ett tydligare sätt.

Lars Wennberg
tf. stadsdelsdirektör
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Yvonne Kokkola
Avdelningschef
Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Bilagor

Remissunderlaget ANDTS-Program. Stockholms stads program om alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter samt spel om pengar 2023-2026.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lars Wennberg, tf. stadsdelsdirektör	2023-05-29
Yvonne Kokkola, Avdelningschef	2023-05-29